Henryk Makowski i Mieczysław Surzyński

SZKOŁA NA ORGANY

Część I

Rb. 2 netto

Część II

Rb. 3 netto

NAKŁAD I WŁASNOŚĆ WYDAWCÓW

Warszawa, Gebethner i Wolff ◎ Kraków, G. Gebethner i Spółka

FILJA W LUBLINIE.

Kraków, A. Piwarski i S-ka. — Lwów, Gubrynowicz i Syn, B. Połonlecki. — Poznań, M. Niemierkiewicz. — Wilno, W. Makowski, J. Zawadzki. — Kijów, L. Idzikowski. — Moskwa, A. Gutheil, J. H. Zimmermann. — Odessa, E. Ostrowski. — Petersburg, A. Johansen.

№ 348—11

PRZEDMOWA.

Wobec braku u nas szkoły, zastosowanej do współczesnego rozwoju gry organowej, ukazanie się tego podręcznika daje możność uczącym się nabycia potrzebnych kwalifikacyi.

Do rozpoczęcia części pierwszej konieczne jest przynajmiej dwuletnie przygotowanie fortepianowe.

Po skończeniu części pierwszej zaczynają się ćwiczenia z pedałem. Tak pierwsza, jak i druga część, zawiera różnorodny materyał, odnoszący się już to do rozwinięcia gry na manuale, już to do nabycia wprawy w grze pedałowej i w łączeniu wszystkich manuałów i pedału.

Przy ćwiczeniach i preludyach nie podawaliśmy regestrów, czyli głosów organowych, zastępując je znakami dynamicznemi: *ff. f. mf. p. pp.*, gdyż niewielka liczba większych u nas organów i względy akustyczne w różnych rozmiarów kościołach rzadko pozwalają skorzystać z oznaczonych regestrów. Wiedzieć głównie trzeba, że normalny dźwięk wydaje ośmiostopowa piszczałka, więc Pryncypał 8′. Flet 8′. i t. p.

O oktawę niżej brzmi 16 stopowa piszczałka: Burdon 16′, lub pedałowy Subbas 16′ i t. p.

O oktawę wyżej od 8′ brzmi piszczałka 4′, Flet 4′, Oktawa 4′.

Tak 16′ jak 4′ rejestry służą do stosownego zabarwienia normalnych rejestrów 8′. Innych dodatkowych rejestrów, jak n. p. Fletów 2′, kwint, miksturi t. p., Puzonów 16′. 32′. w pedale—używa się po wyczerpaniu 8′. 4′. 16′. głosów przy fortissimo. Łączenie zaś 8′. 16′. lub 8′. 16′. i 4′. głosów, naśladujących flety, klarnety, oboje, trąbki lub smyczkowe instrumenta, zależy od charakteru kompozycyi, wymagającej bądź to ponurego kolorytu i nastroju, bądź też jaskrawych barw.

Zresztą do podanych znaków dynamicznych takich można używać rejestrów:

ff= wszystkie rejestry, *f*= wszystkie rejestry bez mikstur, *mf*= Pryncypał 8′. Oktawa 4′, albo wszystkie rejestry manuału II. *p* = kilka łagodnych 8′ głosów, *pp*= Salicyonał sam, lub z Dolce 4′. Pedał stosownie do manuału: przy *pp*. wystarczy Subbas 16′. przy *p*. Subbas i połączenie z manuałem.

Nadto trzeba pamiętać, że najdźwięczniejszy rejestr solowy nuży, użyty przez dłuższy czas, więc dla rozmaitości zaleca się odmiana rejestrów. Przy towarzyszeniu do śpiewu nigdy akompaniament nie powinien zagłuszać śpiewu.

Inne szczegółowe wskazówki i uwagi znajdzie uczeń w poszczególnych rozdziałach.

Autorom, którzy naszą pracę swojemi cennemi utworami wesprzeć i dopełnić raczyli, składamy przy tej sposobności wyrazy szczerej wdzięczności.

Henryk Makowski
i Mieczysław Surzyński.

WSTĘPNE ĆWICZENIA PEDAŁOWE.

V Czubek stopy lewej.
Λ „ „ prawej.

M. S.

1. Pierwsze trzy ćwiczenia grać także o oktawę niżej.

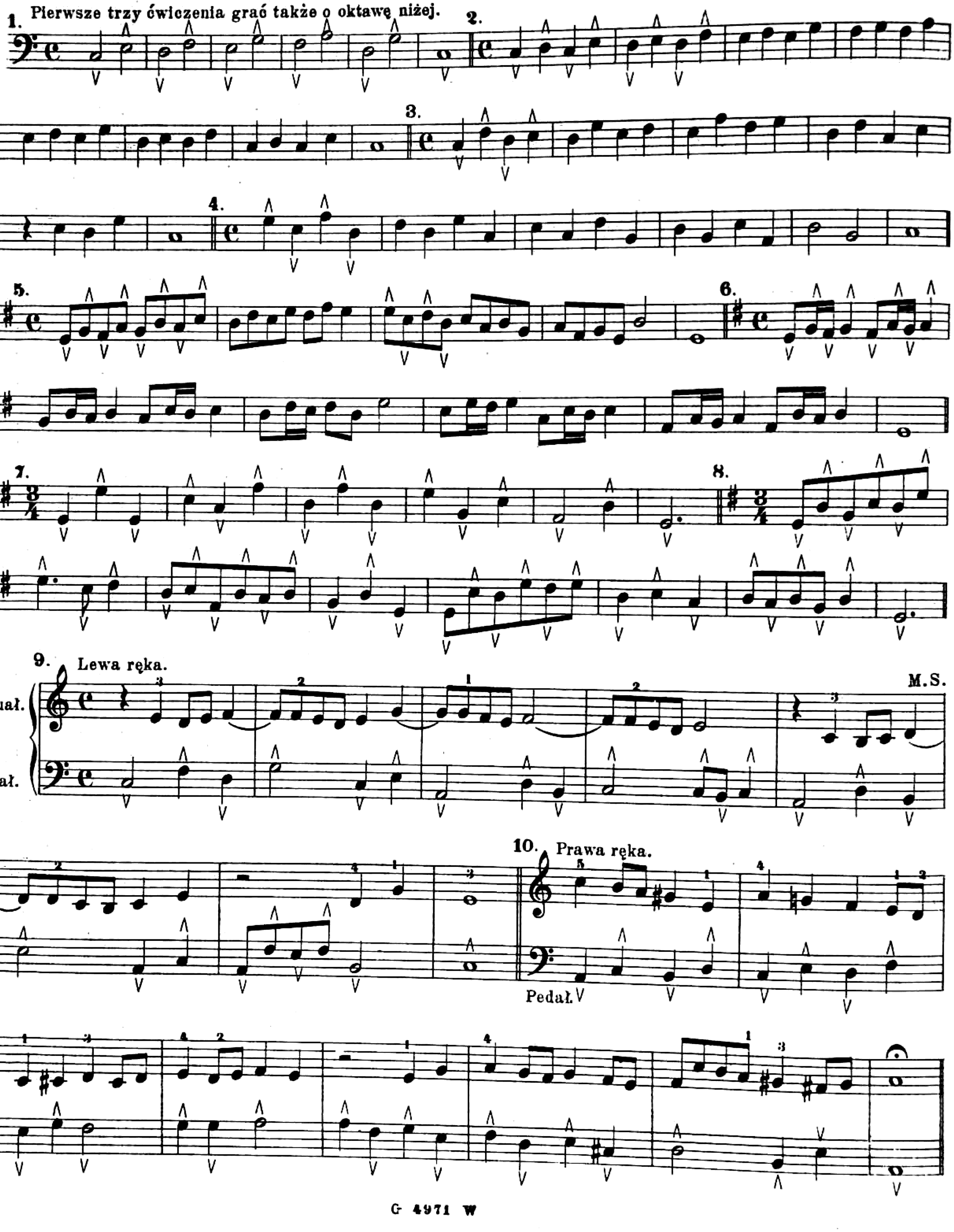

9. Lewa ręka.

M. S.

10. Prawa ręka.

11.

Prawa ręka.

M. S.

Pedał.

12.

Lewa ręka.

M. S.

Pedał.

13.

M. S.

Pr. ręka.

Lewa ręka.

Pedał.

14.

M. S.

Pr. ręka.

Lewa ręka.

Pedał.

M.S

15.

Allegretto.

16.

Ch. H. Rink.

ĆWICZENIA PEDAŁOWE.

Zmiana nóg na jednym klawiszu.

17. A. Pierwszy rodzaj. (Zmiana cicha)

Drugi rodzaj. (Zmiana głośna)

ĆWICZENIA TRZYGŁOSOWE.

18. Andante.

prawa r.

lewa r.

M.S.

19.

M.S.

Fr. Schneider.

20.

E. A. Grell.

21.

ĆWICZENIA CZTEROGŁOSOWE.

M. S.

22.

23. Wstęp do pieśni: MATKO NIEBIESKIEGO PANA.

St. Surzyński.

Andante.

24.

C. Ett.

L.r.

ĆWICZENIA PEDAŁOWE.

Przekładanie nóg.

Przy podwyższających się dźwiękach na dolnych klawiszach podkłada się nogę lewą pod prawą - w dolnej części pedału, a nogę prawą pod lewą w górnej części pedału. Przy obniżających się dźwiękach w górnej oktawie podkłada się prawą nogę pod lewą, a w dolnej oktawie lewą nogę pod prawą. Przy następstwie dolnych i górnych klawiszów należy przekładać, a z górnych na dolne klawisze podkładać nogę.

25. To samo grać w *G. D. A. F. B.* major.

l.t.p.

ĆWICZENIA DWU-I TRZYGŁOSOWE.

26.

Ręka prawa.

J. Singenberger.

27. TRYB V.

Fughetta. J. Fux.

lewa ręka.

28. Adagio. J. G. Vierling.

29. P. Piel.

ĆWICZENIA CZTEROGŁOSOWE.

30. **Andante.** (TRYB I.) Ks. J. Surzyński.

pr. ręka.
Manuał.
l. ręka.
Pedał.

riten.

31. K. Greith.

32. M. Surzyński.

Moderato.

33. P. Piel.

34. R. Pearsall.

lew.r.

ĆWICZENIA PEDAŁOWE.

Używanie czubka i obcasa.

W dotychczasowych ćwiczeniach pedałowych używaliśmy tak zwanej aplikatury naturalnej, polegającej na stałej i kolejnej zmianie czubków. Jest to aplikatura normalna i najczęściej jej należy używać gdy szczególnie w szybszych pasażach chodzi o grę sprawną i przejrzystą. W niektórych wypadkach nie wystarcza aplikatura normalna, wówczas używa się aplikatury sztucznej t.j. czubka i obcasa.

Kolejne te funkcje polegają na sprężystem i stanowczem uderzeniu klawisza i na stosownej ruchliwości stawu nożnego; tylko za pomocą wzkazanych środków unika się gry niejasnej zamazanej.

Dwa znaki: ∧ ⊔ nad nutami oznaczają zmianę w prawej nodze, a pod nutami zmianę w lewej nodze. W dwuliniowym systemie *l* ⌊——⌋ oznacza zmiany nogi lewej, *p* ⌊——⌋ zmiany nogi prawej.

35

Bach.

Bach.

Schumann.

36. Moderato.

M. Surzyński.

37.

lew.r.

38. **Moderato.**

G. J. Vogler.

H. Makowski.

Wstęp do „Asper-ges me“

39. **Moderato.**

J. Schneider.

Uczeń oznaczy palce w partji manuału.

PIEŚŃ WIELKANOCNA.

40. CHRYSTUS ZMARTWYCHWSTAŁ.

harm. Ks. J. Surzyński.

Chry-stus zmar-twych-wstał jest, Nam na przy-kład dan jest: Iż ma-my z mar-

twych pow-stać, Z Pa-nem Bo-giem kró - lo-wać, Al-le-lu - ja.

Podobnie jak w śpiewach sylabicznych chorału gregorjańskiego, w pieśniach Kościelnych rytm grup dźwiękowych powstaje z rytmu wyrazów. Półnuty te więc są tylko znakami muzycznemi, a nie wartościami w pojęciu nowożytnem.

PIEŚŃ NA BOŻE CIAŁO.

41. TWOJA, CZEŚĆ, CHWAŁA.

Ks. L. Moczyński.

Two-ja cześć chwa - ła, nasz wiecz-ny Pa - nie, Na wiecz-ne cza - sy

niech nie u-sta - nie, Na wiecz-ne cza-sy niech nie u-sta - nie.

G 4971 W BIBLIOTEKA

42.

Allegretto.

Klucz tenorowy

(FUGETTA) Przegrywka między strofami hymnu: „CRUDELIS HERODES.“

43.

(ŚWIĘTO TRZECH KRÓLI)

Allegro. (♩ = 112)

Al. Guilmant.

l.r.

p.r.

l.r.

p.r.

PRZEGRYWKA NA TEMAT OFERTORIUM WIELKANOCNEGO.

44

A. P. F. Boëly.

Andante.

manuał

Allegro.

manuał

Ped.

man.

Oprócz następnych ćwiczeń powinien uczeń grywać responsorja i harmonizowany chorał gregorjański, gdyż rodzaju aplikatury rozdziału poprzedniego często się używa w akompaniamencie chorału.

Ze względu na łatwość nabycia responsoryi i urywków chorału w oddzielnych - tanich wydawnictwach, nie umieszczamy ich w szkole, bo powiększyłoby to znacznie zamierzone rozmiary wydawnictwa.

TRUDNIEJSZE ĆWICZENIA NA PEDAŁ I MANUAŁ.

Regularna zmiana nóg.

45.

R. Schumann.

J. S. Bach.

PASTORALE.

(fragment)

46. **Andantino.**

F. Capocci.

p

47. **Moderato.**

G. J. Vogler.

mf l.r.

Man.

Man.

48. Allegro

J. Schneider.

Moderato.

J. S. Schneider.

49.

M.S.

50.

J. S. Bach.

l.r.

51.

M.S.

52.

53.

54.

55. Lento.

M. Brosig.

56.

Moderato.

J. S. Bach.

57.

M. S.

Klucz sopranowy

RICERCARE

I^mi toni

Martinus Leopolita
(Marcin ze Lwowa)
+ 1589

+)

58. **Andante.**

Man.

Ped.

mf

Più mosso.

f

+) Krzyżowy pochód głosów.

Con moto.

ff

riten.

Trudności w manuale, wynikające z układu polifonicznego, powinien uczeń w niektórych ostatnich ćwiczeniach pokonać zanim przejdzie do ćwiczeń następnych.

PRZEKŁADANIE I PODKŁADANIE. GAMY DJATONICZNE I CHROMATYCZNE. AKORDY ŁAMANE.

59.

To samo w *D* i *Es*, *d* i *c* mol (gama melod.)

60.

J. Schneider.

61.

J. Schneider.

62.

63.

Moderato.

Andre.

64.

Adagio.

A. Scarlatti.

PRELUDYUM

65.

Maestoso.

M. Surzyński.

r.p.

ff

r.p.

+ POWTÓRZYĆ DOTYCHCZASOWE ĆWICZENIA PEDAŁOWE.

66.

Allegro.

J. Schneider.

i.t.p.

i.t.p.

G 497 I W

67.

Ks. Fr. Walczyński.

Larghetto.

p II man.

mf I man.

f

ff

mf

f

ff

II man.

68.

Kluoz
Altowy

l.r. p.r. P.

69. Andante. St. Surzyński.

mf

APLIKATURA SZTUCZNA.

Używanie prawej i lewej strony stopy

ZSUWANIE. PEDAŁ PODWÓJNY. STACCATO.

Przy następstwie dwóch lub trzech sąsiednich wyższych klawiszów używa się zamiast zwykłej aplikatury — lewej strony stopy do lewego, prawej do prawego klawisza. ( ) Tego rodzaju pedalizacja i zsuwanie czubka nogi z wyższego na niższy klawisz zdarza się często przy kilkugłosowej grze pedałowej i wtenczas, gdy jedna noga zajęta jest kierowaniem tłumika, czyli przyrządu do cieniowania.

4971 W

70.

ZSUWANIE.

STACCATO.

PEDAŁ PODWÓJNY.

noga prawa

noga lewa

H. Rinck.

71. **Andante.** J. Schneider.

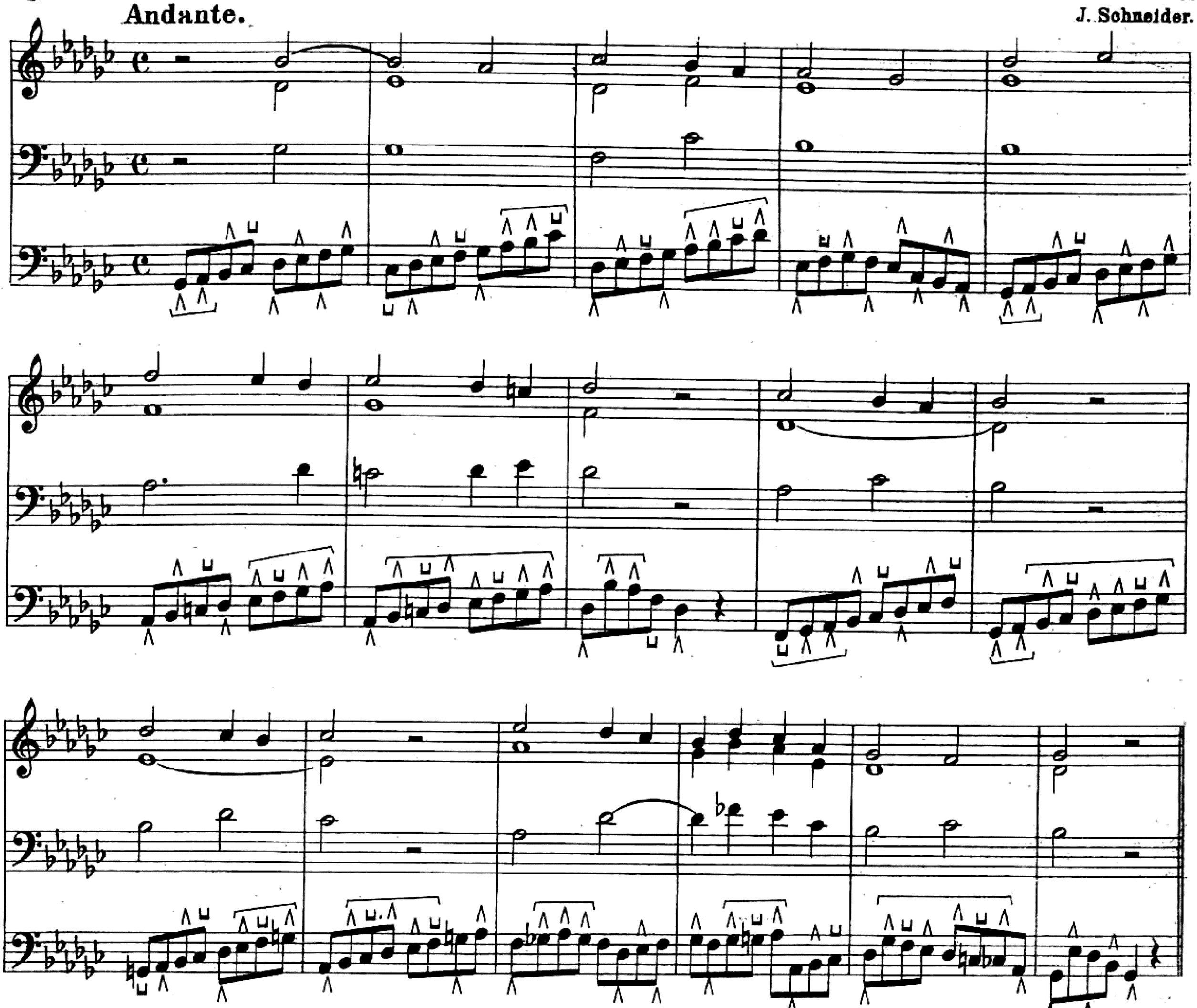

Następujące Trio i wogóle tego rodzaju utwory, wykonywane na dwóch manuałach i pedale, wymagają różnej rejestracji każdego manuału dla urozmaicenia kolorytu. Zwykle w manuale I używa się głosów o charakterze instrumentów rzniętych (Skrzypce, Violoncella) w manuale II głosów o charakterze instr. dętych (Flety.)

72. **Andante.** J. S. Bach.

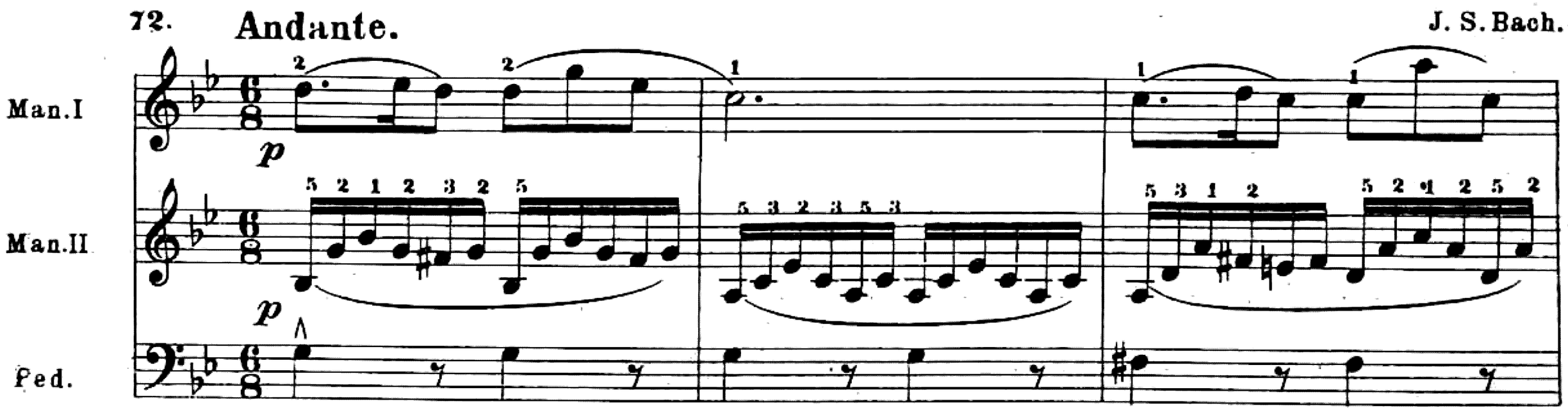

Subbas i połączenie z man.I

(STACCATO)

F. Schneider.

73. **Adagio.**

Man.II

Flet 8' Eolina 8'

Man.I

Gamba 8' Flet 4'.

Ped.

Subbas i połączenie do II man.

PRELUDJUM.

74. **Adagio.**

Ks. Dr. J. Surzyński.

f

f

Po wyczerpaniu różnego typu studjów pedałowych w połączeniu z stopniowym rozwojem techniki manuałowej, dodaję kilkanaście utworów z zastósowaniem rożnego rodzaju aplikatury pedałowej. Jako materjał do zachowania techniki, i jej dalszego rozwoju polecam: Preludje i Fugi J.S. Bacha, utwory organowe Brosiga, zbiór preludyj Diebolda, utwory organowe Rheinbergera, Mendelssohna. Ze swojskich autorów: Preludje Żeleńskiego, Roguskiego, Ks. Surzyńskiego, Ks. Walczyńskiego, Stef. Surzyńskiego, Miecz. Surzyńskiego. - Zbiór Preludji Gaussa (wyd. Coppenratha)

TRIO.

75.

Andante.

J. Nowlalls.

Man. II

Man. I

Ped.

76.

PRELUDJUM.

Stefan Surzyński.

Andante.

p Man.II

PRELUDJUM.

Figuracja pieśni „ALLELUJA! JEZUS ŻYJE“

H. Makowski.

Moderato.

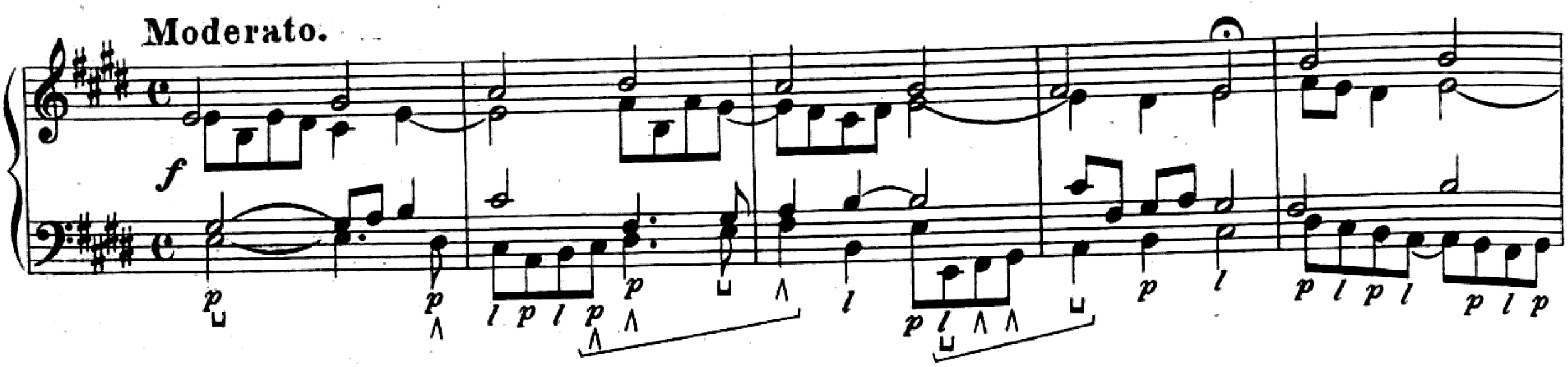

FUGA.

A. Freyer.

Allegro moderato.

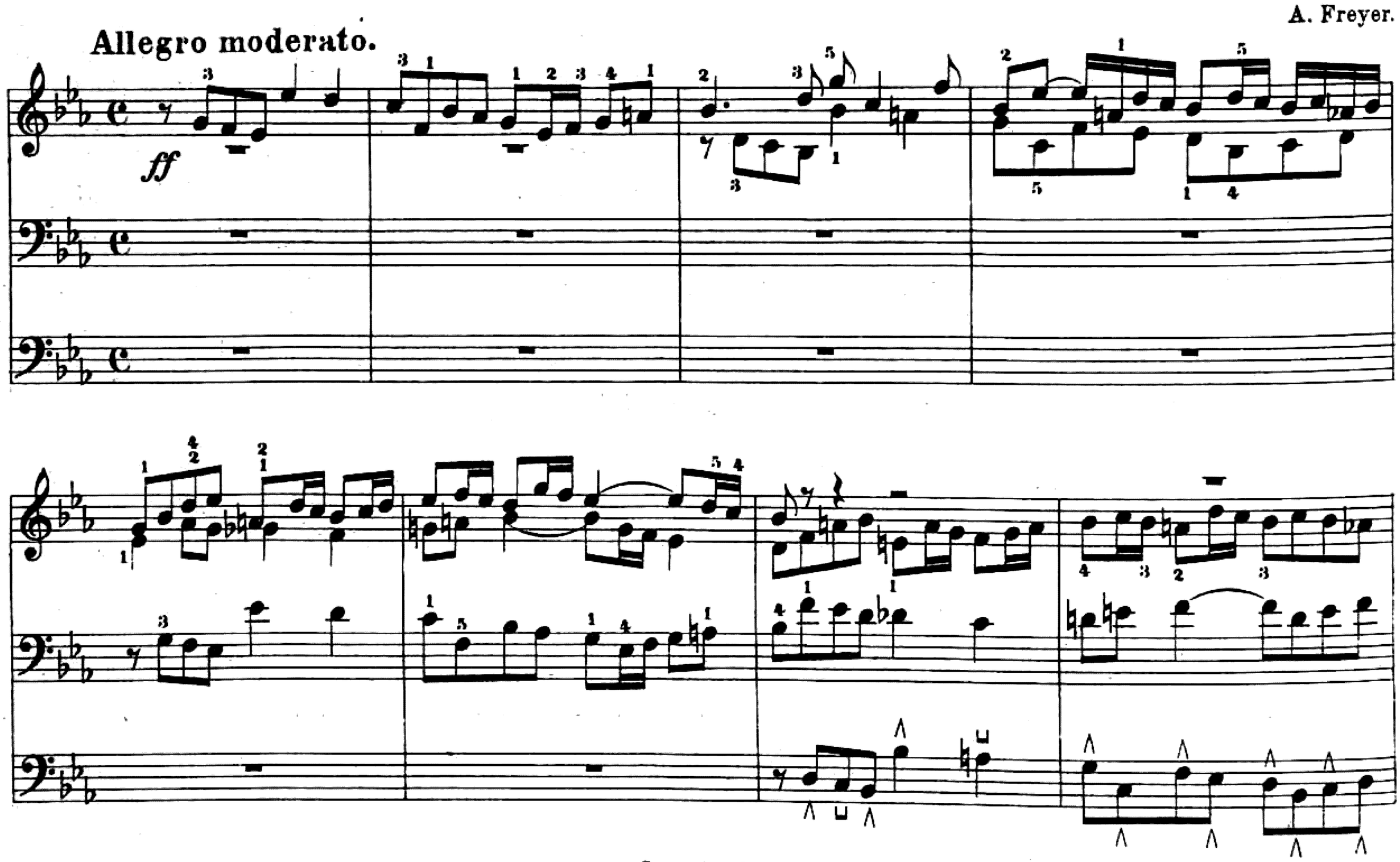

Man.II

mf

Man.I

Man.II

Man.I

II

I

più morbo

ff

PRZEGRYWKA DO PIEŚNI

79.

„ PRZEZ TWOJE ŚWIĘTE ZMARTWYCHPOWSTANIE“

M. Surzyński.

Moderato.

più mosso

PASSACAGLIA

FRAGMENT

Girolamo Frescobaldi.
(1591 – 1654.)

80.

Allegro energico.

ff

ff

Man.II

p

mf

mf

p

mf

p

p

mf

ff

ff

Largo.

ff

ff

TRIO.

81.

Moderato con moto.

H. Makowski.

Man.I

Man.II

Ped.

mf

(Kanon)

82.

HEJNAŁ WSZYSCY ZAŚPIEWAJMY....

harm. H. Makowski.

88 WSTĘP DO „VIDI AQUAM"

H. Makowski.

84.

PRELUDJUM.

J. Furmanik.

Allegro moderato.

f

Man. II
(meno mosso)

Flet 8.'
Gemshorn 8.'

Man. I

Pryncypał Oktawa 4.' Klarynet.

Subbas i V-cello

Tempo I.

Man I.

ff

Man I. *f*

f

ff

ritard.

TRIO.

85.

Moderato.

J. Furmanik.

Man.I

Mat - ko nie-bie-skie-go Pa - - na.....

Man.II

Ped.

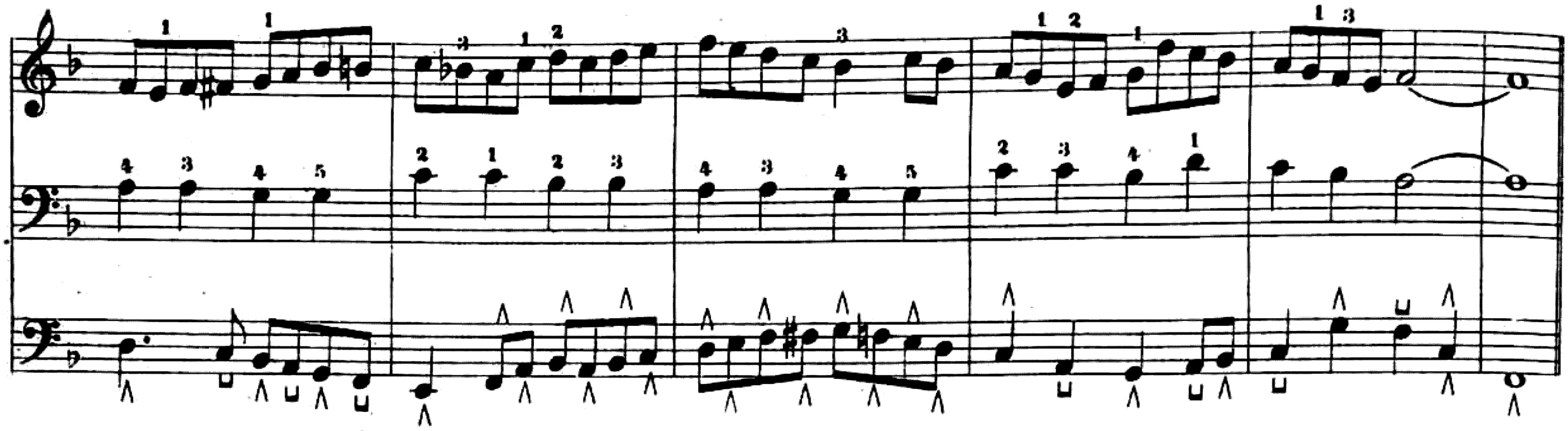

PSALM XCI.

KTO SIĘ WOPIEKĘ.

86.

Mik. Gomółka.
(1580)

Kto się wo - pie - kę po - da Pa - nu swe - mu, Śmie - le rzec
A ca - łem pra - wie ser - cem u - fa Je - mu,

Kto się wo - pie - kę po - da Pa - nu swe - mu, Śmie - le rzec
A ca - łem pra - wie ser - cem u - fa Je - mu,

Kto się wo - pie - kę po - da Pa - nu swe - mu, Śmie-le rzec
A ca - łem pra - wie ser - cem u - fa Je - mu,

Kto się wo - pie - kę po - da Pa - nu swe - mu, Smie-le rzec
A ca - łem pra - wie ser - cem u - fa Je - mu,

mo - że mam o - broń-cę Bo-ga, Nie bę - dzie u mnie stra - szna ża - dna trwo - ga.

mo - że mam o - broń-cę Bo - ga, Nie bę - dzie u mnie stra - szna ża - dna trwo - ga.

mo - że mam o - broń-cę Bo - ga, Nie bę - dzie u mnie stra - szna ża - dna trwo - ga.

mo - że mam o - broń-cę Bo - ga, Nie bę - dzie u mnie stra - szna ża - dna trwo - ga.

PRAEAMBULUM

87. WYPISAŁ Z TABULATURY PROF. AL. POLIŃSKI

Mikołaj z Krakowa.
XVI w.

Moderato.

88.

PRELUDYUM

Andante con espr.

W. Rzepko.

II man.

1.ma

2.da

più morbo

man.

I man.

a tempo

ritard.

mf

II man.

man.II

Eolina lub Vox humana
III man.

riten.

FUGA

89.

Moderato.

M. Surzyński.

II man.

I man.

II man.

I man.

più mosso

ritard.

f

f

ff

ff

POSTLUDIUM

90.

Allegro moderato.

Ks. dr. J. Surzyński.

Man. I

f

f

Man. II

p

inf

Man. I

Man. II (tutti)

ff

ff

mf

mf

Man.I

Man.II

Man.I

ff

mf

ff

pl

Man.II

pp

pp

Man.I

mf

mf

f

f

ff

ff

Man.II

p

p

mf

mf

Man. II

p

f

ff

PRELUDYUM

Ze zbiorów prof. AL. POLIŃSKIEGO

Nieznany autor tego preludyum i następnej Fugi żył może w XVII wieku, gdyż faktura w tych utworach żywo przypomina kompozycye Frobergera, ucznia Frescobaldiego. U nas w tym czasie żył znakomity organista — Andrzej Niżankowski, który trzy lata doskonalił się u tegoż najsławniejszego organisty katolickiego, Hieronima Frescobaldiego w Rzymie.

91.

Andante.

Autor ?

Man.I

f

Ped.

Man.II

p

Man.I

ff

rallent. - - -

Man.II

mf

Man.I

rallent. - - -

ff

FUGA

92.

Moderato.

Autor ?

mf

più forte

f

ff

ff

93.

PRELUDYUM.

Moderato.

G. Roguski.

p

lewa

cres - - -cen - - do

più forte

decrescendo

p

pp

94.

POSTLUDYUM.

Marek Zawirski.

ff

ff

mf

ff

mf

p

f

f

f

p

f

f

ff *ff* *p*

1

(DODATEK.) PRZEGRYWKI W TRYBACH KOŚCIELNYCH.

TRYB I (Doryckí)

Andantino. Ze zbiorów A. Polińskiego.

2.

Andante. Ze zbiorów A. Polińskiego.

3.

Adagio. Ze zbiorów A. Polińskiego.

l l

Ped. p l p l p

lp l p p

p l p l p l p l p l p

p l p l p l p l

p p l

4.

TRYB I (transponowany)

CANTUS FIRMUS: ITE MISSA EST.

Moderato.

G. Frescobaldi.

5.

TRYB II (transponowany)

(Hypodorycki)

Andante.

M. Surzyński.

6.

Andante.

Fr. Koenen.

7.

TRYB III

(Frygijski)

Moderato. C. Croce.

8.

Moderato. M. Surzyński.

9.

TRYB III (transponowany)

Andante. Orlando di Lasso.

10.

Moderato. Palestrina.

TRYB IV

(Hypofrigijski)

11.

Andante. Albrechtsberger.

TRYB IV (transponowany)

12.

Andante.

Fr. Koenen.

TRYB V (Lidyjski)

13.

Andante.

G. Frescobaldi.

14. **Moderato.**

P. M. Spiess.

TRYB VI (transponowany)

(Hypolidyjski)

15. **Andante.**

Fr. Koenen.

TRYB VII (Miksolidyjski)

16. **Moderato.**

Ze zbiorów A. Polińskiego.

CAPRICCIO.

17. **Andante.**

Ze zbiorów A. Polińskiego.

rallent.

18.

TRYB VIII (Hypomiksoledyjski)

Moderato.

Fr. Suriano.

19.

Andante.

Orlando di Lasso.

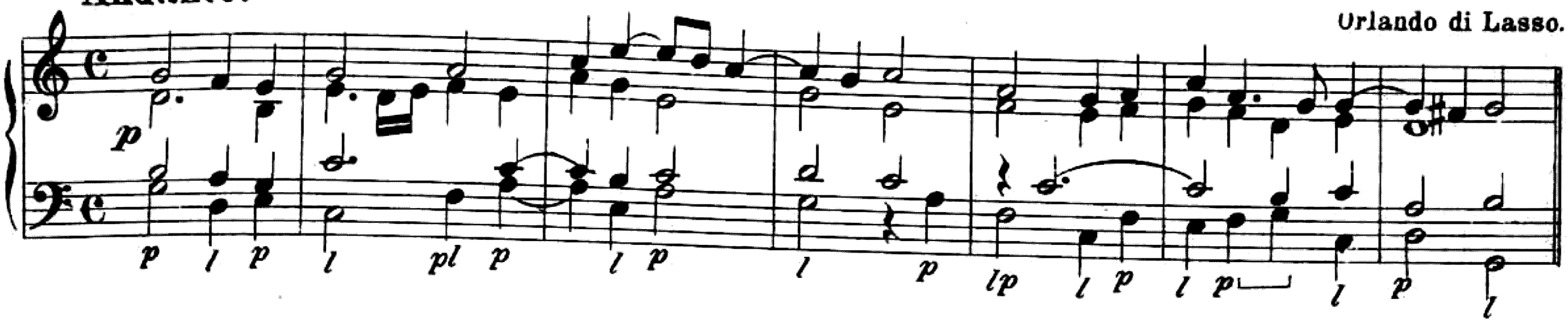

TRYB IX (Eolski)

20.

Andante.

Ze zbiorów A. Polińskiego.

N. C. (?) z XVI w.

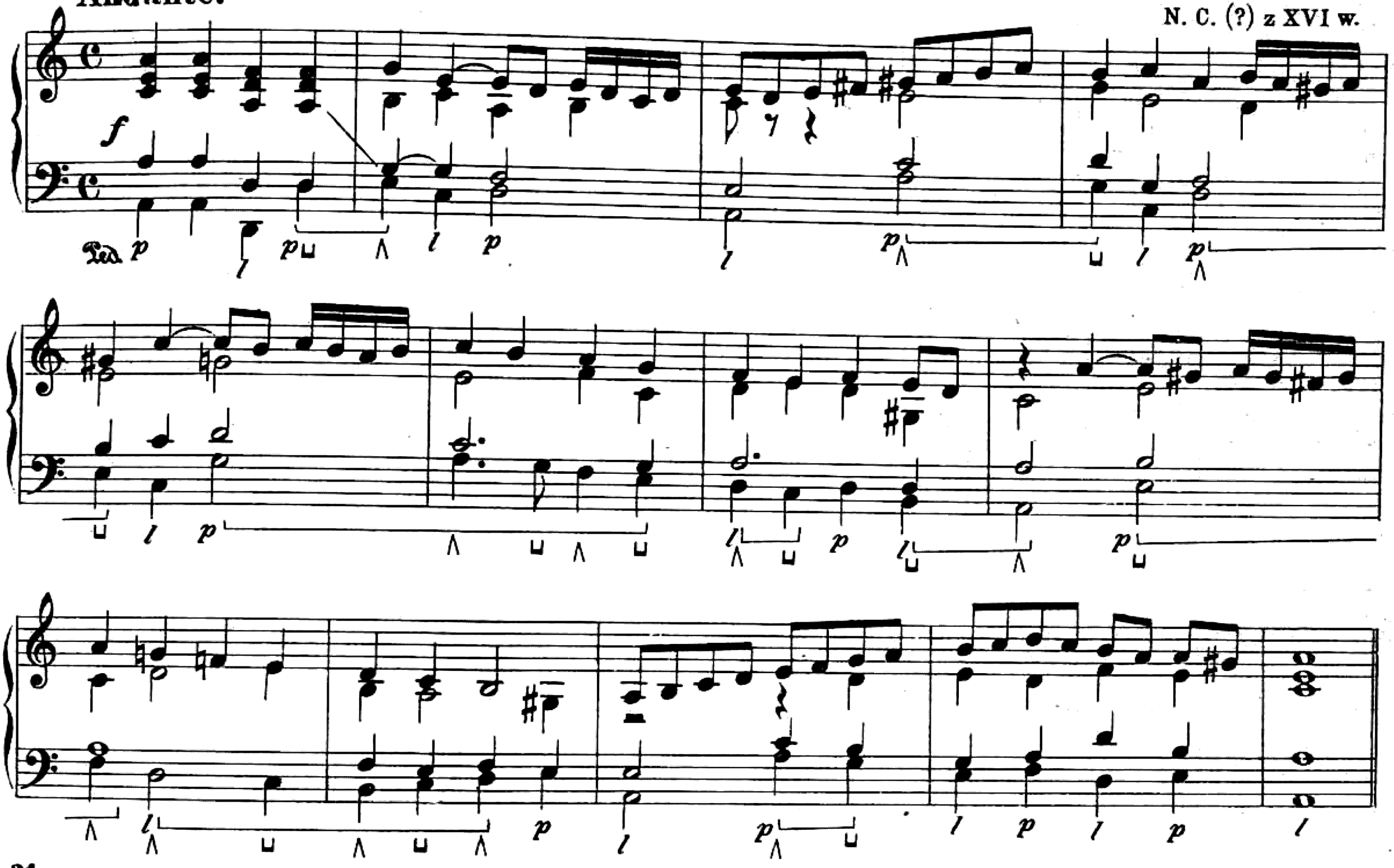

21.

Andante.

M. Surzyński.

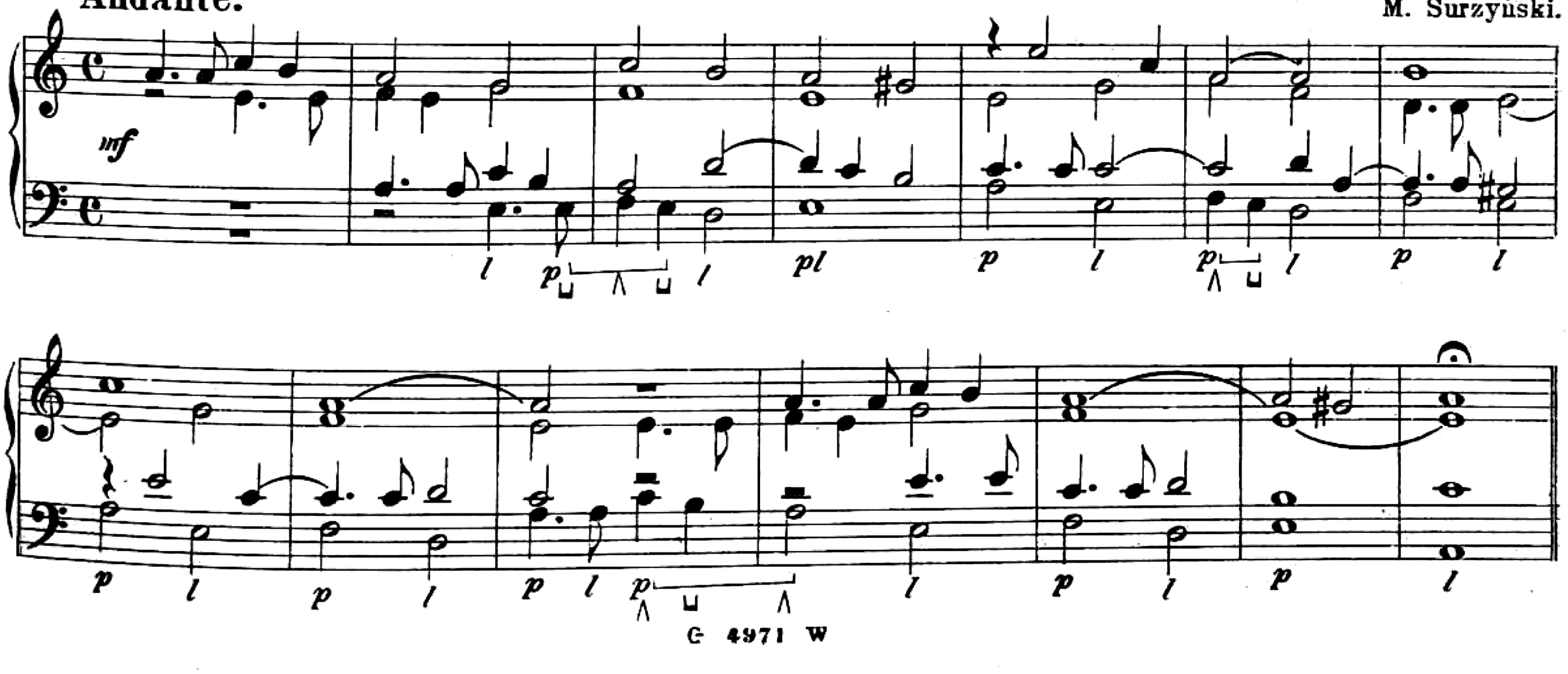

22. TRYB IX (transponowany)

Andante. Palestrina.

23. TRYB X (Hypoeolski)

Moderato. M. Surzyński.

24.

Sostenuto. M. Surzyński.

25. TRYB XI (Joński)

Moderato. J. E. Eberlin.

(FUGHETTA)

26. TRYB XI (transponowany)

Moderato. Ze zbiorów A. Polińskiego.

(TRANSPOZYCYA)

27.

TRYB XII

Andante.

J. Fux.

28.

Andante.

M.S.

ADAGIO.(+

Adagio. (♩= 60.)

Eug. Walkiewicz.

pp

p

+) Część II z Sonaty

dim.

pp

cresc.

p

cresc.

dim.

poco accelerando

mf

f

rit.

dim.

a tempo

mf

f

cresc.

ff

dim.

mf

Tempo I.

rall.

dim.

pp

rit.

a tempo

p

mf

f

ff

fff

rit.

Akademia Muzyczna im. F. Chopina
w W-wie
FILIA w BIAŁYMSTOKU
N 44697